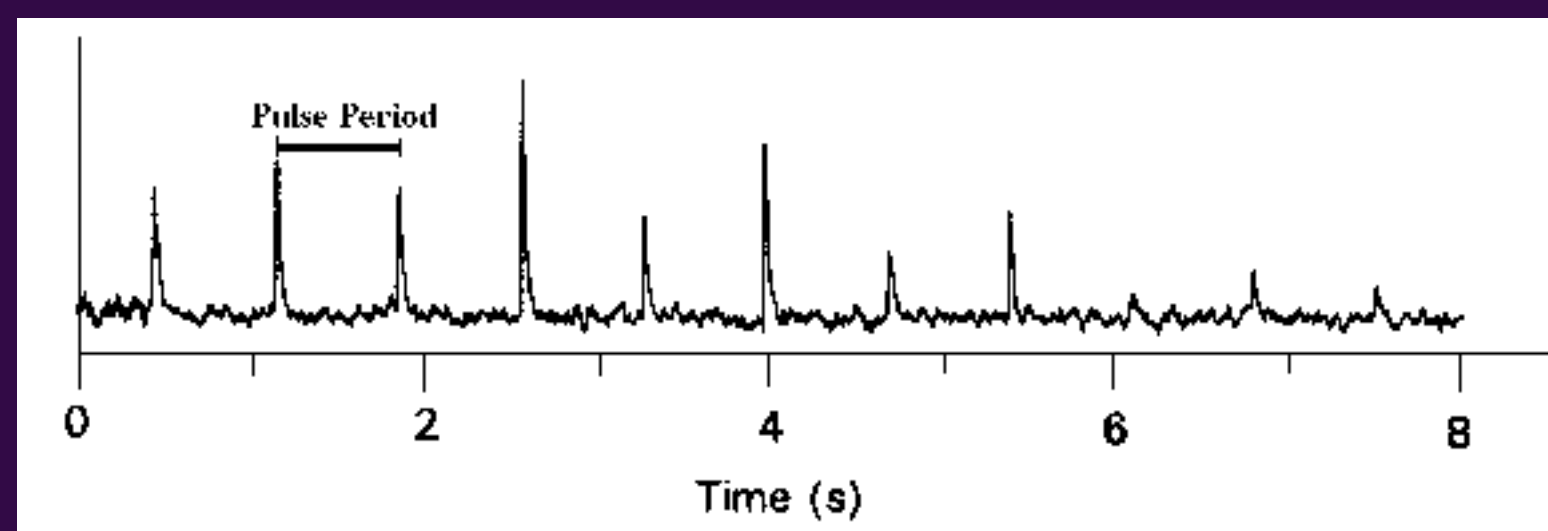
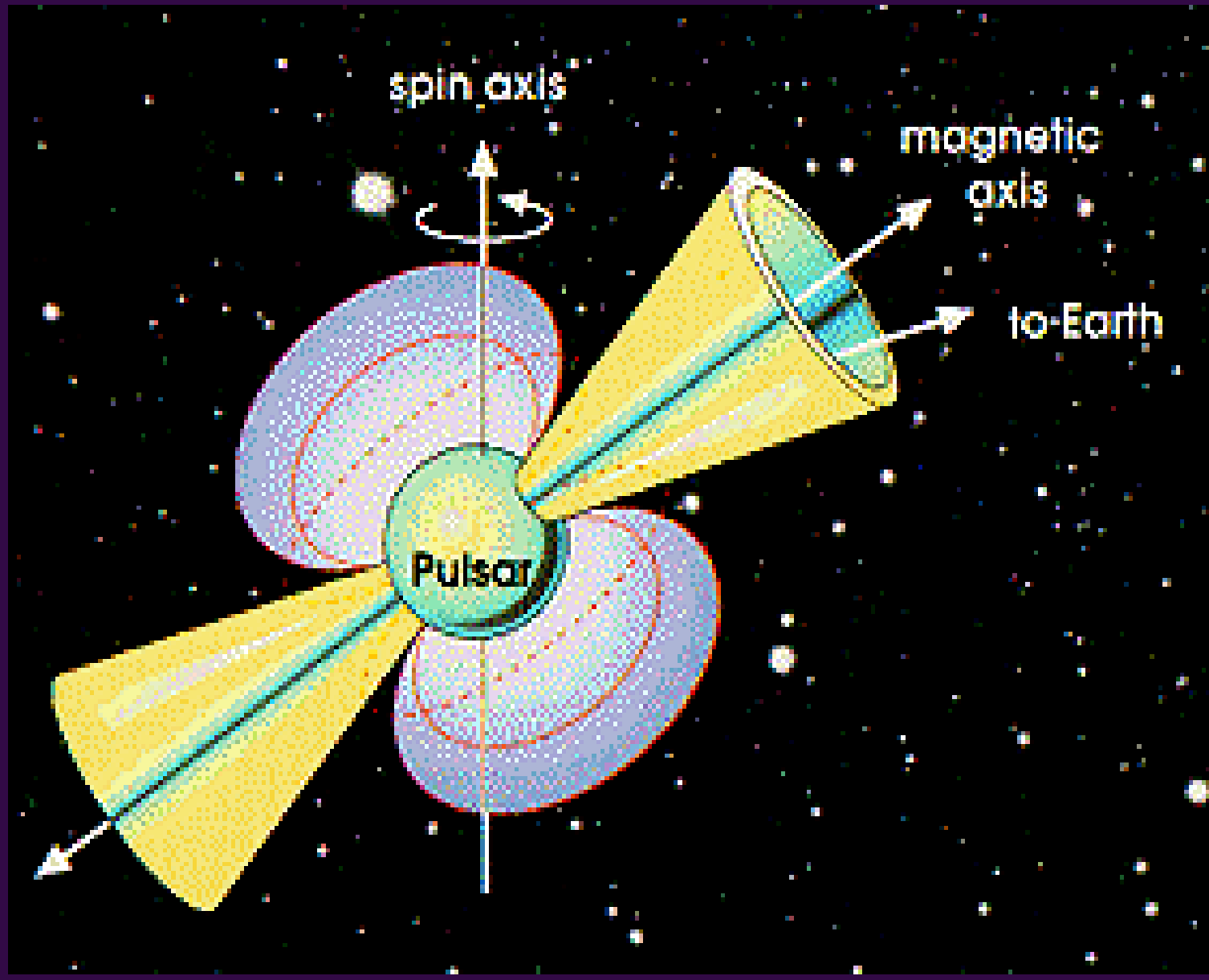

European Pulsar Timing Array

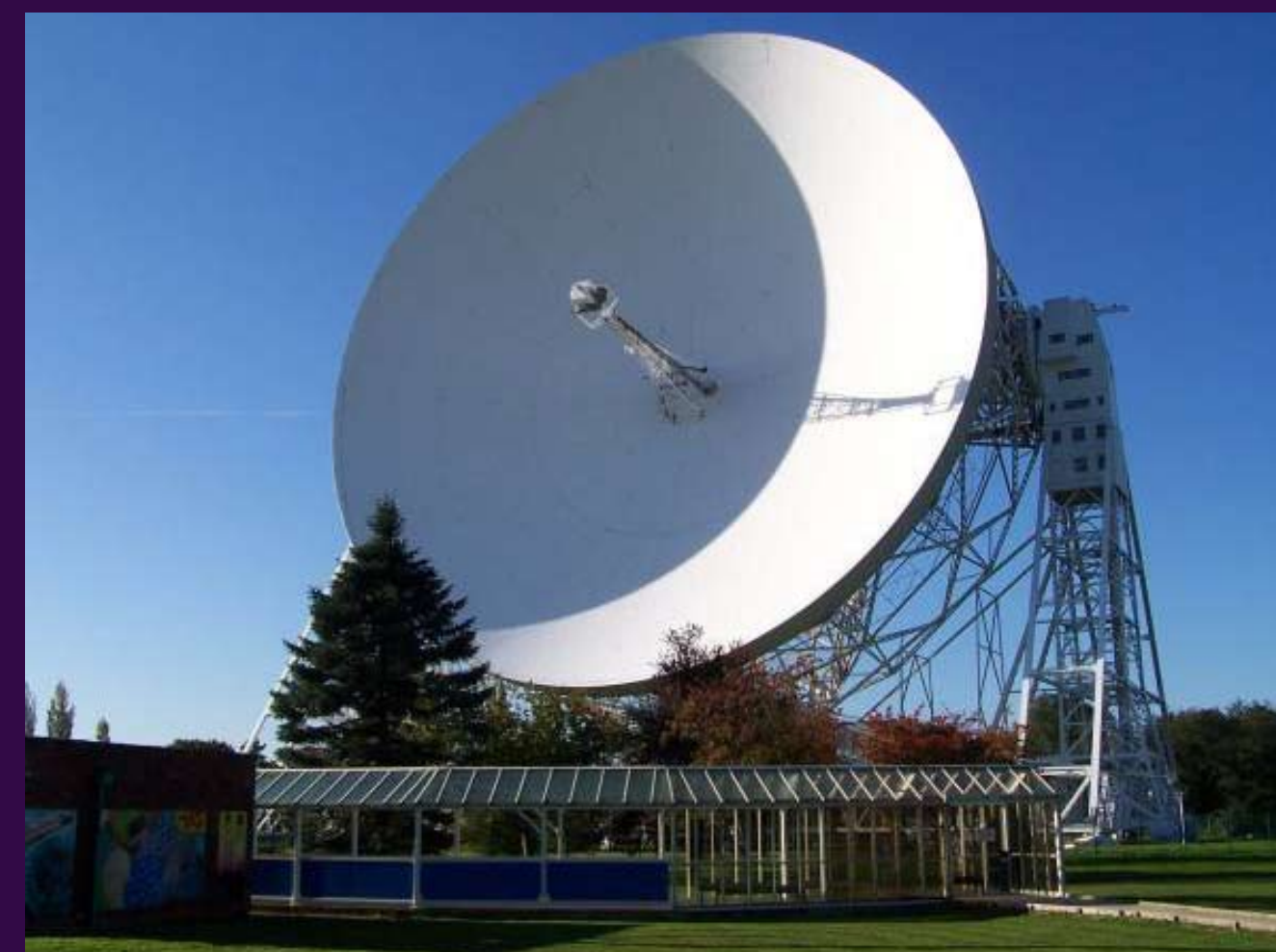

Wat is een pulsar?

Pulsars zijn snel ronddraaiende neutronensterren, met een extreme dichtheid, en een extreem magneetveld. Een schematisch voorbeeld is links te zien. De stralingsbundel van een pulsar (denk aan een vuurtoren) zwaait gemiddeld 30 keer per seconde langs de aarde. We meten deze pulsen (linksonder) met radiotelescopen, zoals die in Westerbork. Naast het onderzoek wat gaat over de sterren zelf, kunnen pulsars worden gebruikt als klokken: een verzameling pulsars is net zo regelmatig als de beste klok op aarde! Op deze manier kunnen we de klokken op aarde "testen". Pulsars met een zware compacte begeleider (bv een andere neutronenster, witte dwerg of zwart gat worden zelfs gebruikt om relativistische effecten te meten die op geen enkele andere manier kunnen worden aangetoond.

EPTA: samenwerking in heel Europa

Jodrell Bank: M. Kramer, A.G. Lyne, M. Purver, C. Jordan
 Westerbork: B.W. Stappers, G.H.Janssen, R.Karuppusamy
 Effelsberg: A. Jessner, K. Lazaridis
 Nançay: I. Cognard, G. Theureau, G. Desvignes
 Sardinia: N. D'Amico, A. Possenti, M. Burgay, A. Corongiu

Lovell Radio Telescoop : 76 meter
 Jodrell Bank, Engeland

Westerbork Synthes Radio Telescoop
 14x25 m (vgl met 96 m) Westerbork, Nederland

Effelsberg Radio Telescoop
 100 m Bonn, Duitsland

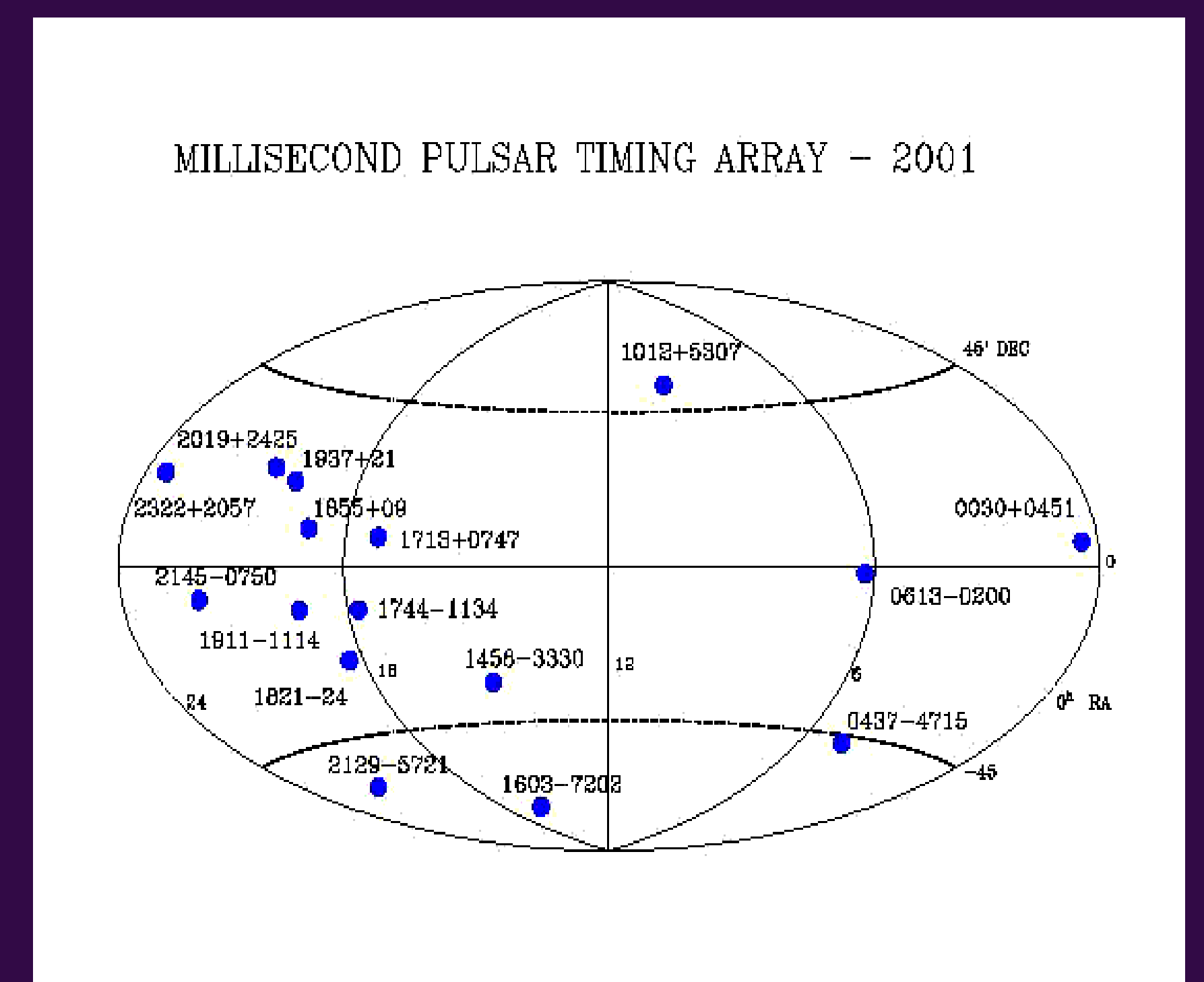
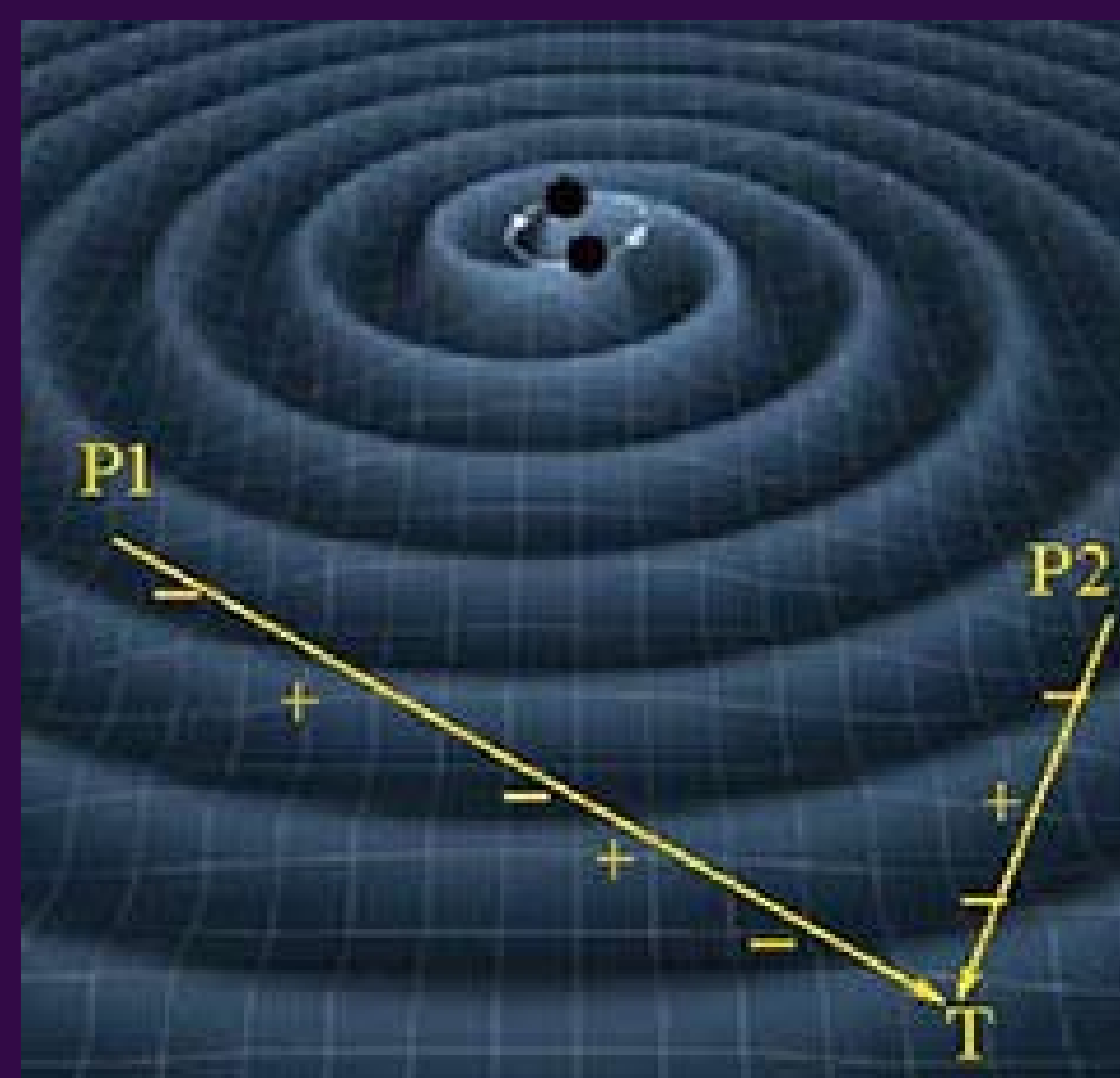
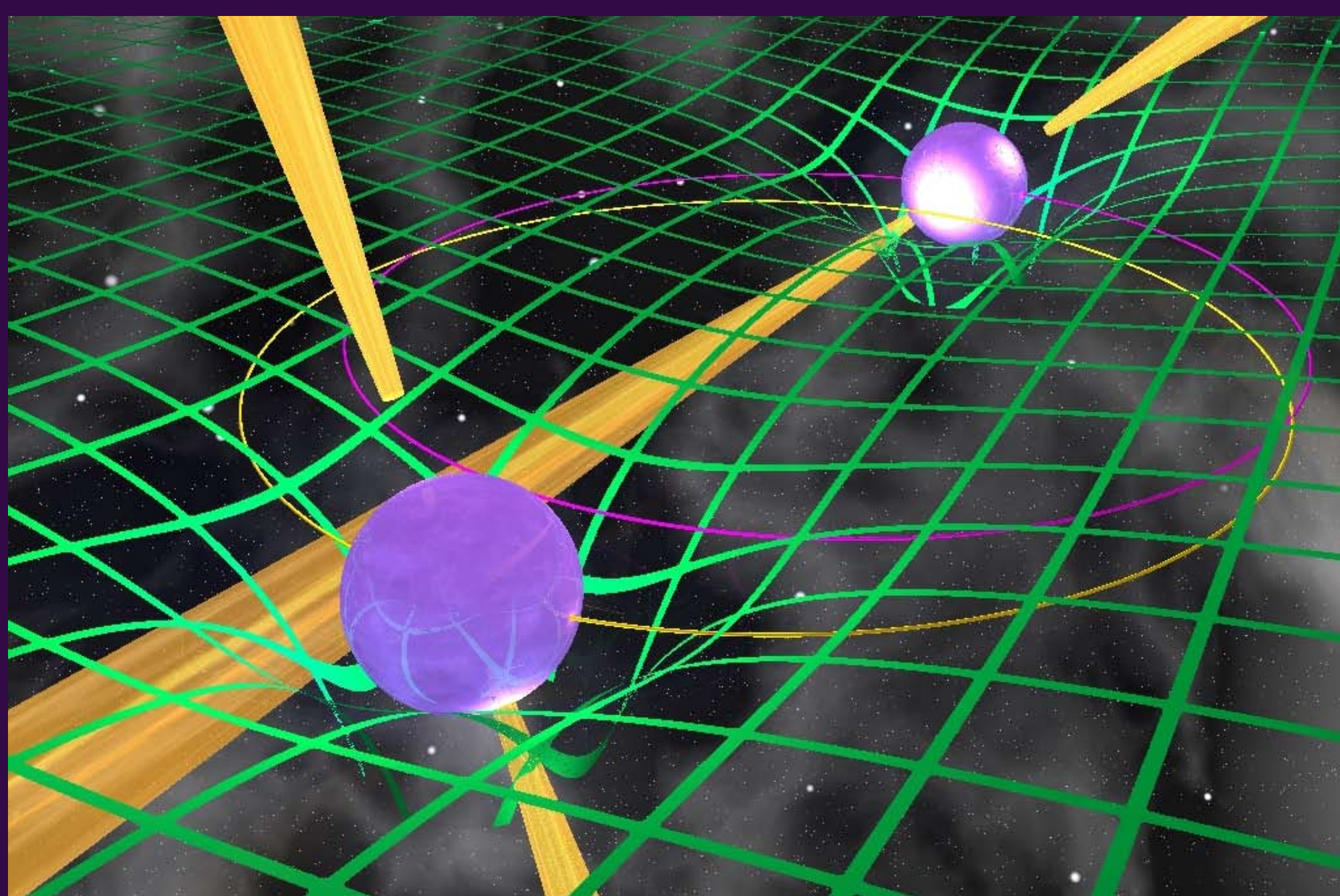

Links: Nançay Radio Telescoop : 100 m - Nançay, Frankrijk Rechts: Radio Telescoop Sardinie (64 m, in aanbouw) - Cagliari, Italië

Wat is een timing array?

Gravitiestraling (zwaartekrachtsgolven) kunnen op verschillende manieren ontstaan in het heelal, bijvoorbeeld door het in elkaar storten van twee om elkaar heen draaiende compacte objecten (links). De zwaartekrachtsgolven hebben een effect op de signalen die door pulsars worden uitgezonden (midden). Door het heel precies meten van verschillende hele stabiele pulsars kan het signaal van de zwaartekrachtsgolf worden gereconstrueerd. Dit zal het best werken als er meerdere pulsars worden gebruikt die zo goed mogelijk over de hemel verdeeld zijn (rechts).

Referenties
<http://www.jb.man.ac.uk>, <http://outreach.atnf.csiro.au>
<http://www.berkeley.edu>, <http://jpl.nasa.gov>
 Lorimer, D.R. & Kramer, M. 2005. Handbook of Pulsar Astronomy

Meer informatie:
 Gemma Janssen
gemma@science.uva.nl

